

Építésügyi Tájékoztatási Értekezlet

Az Építésügyi Tájékoztatási Központ /ÉTK/ 1972. október 23-án az Építő-, Fa- és Építőanyagipari Dolgozók Szakszervezetének épületében /Bp. VI., Dózsa György ut 84/a./ rendezte a "IV. Országos Építésügyi Tájékoztatási Értekezlet"-et. Az értekezleten - amelyen számos hazai és külföldi tájékoztatósi

szakember tart előadást - "Az építésügyi szakterületen jelentkező differenciált információs igények és ezek szelektált kielégítésének lehetőségei" - vel kívánnak foglalkozni. Az értekezleten elhangzott előadások teljes szövegét az ÉTK külön kiadványban publikálja.

§§§

Az informatika évi szemléje

Az American Documentation Institut /Amerikai Dokumentációs Intézet/, majd ennek utóda, az American Society for Information Science /Amerikai Informatikai Társaság = ASIS/ gondozásában 1966-tól jelenik meg az Annual Review of Information Science and Technology /ARIST/, periodikum, amelynek 2. /1967. évi/ kötetéről a TMT 1968. 4-5. száma közölt ismertetést.

Az ASIS az ARIST kiadására jelentős anyagi támogatást kap a National Science Foundation-tól, továbbá a System Development Corporation-tól és az Encyclopaedia Britannica, Inc.-től. Bizonyára ez is egyik oka annak, hogy az ARIST kezdettől fogva elsősorban az amerikai eredményeket, programokat, kísérleti és operatív rendszereket ismerteti. A 6. kötetben ennek az amerikai tulsulynak némi csökkenése mutatkozik azáltal, hogy a szemleírók sorában öt európai szakember is szerepel; erre a tényre egyébként CUADRA, a sorozat szerkesztője az előszóban külön is felhívja a figyelmet, hangsúlyozva, hogy az informatika terén egyre fontosabbá válik az eszmék és vélemények cseréje, nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt.

Az előző évi kötetekhez képest az ARIST 6. kötetének /Annual Review of Information Science and Technology. Ed. Carlos A. Cuadra, assist. ed. Ann W. Luka 6.k. 1971. Chicago, 1971, Encyclopaedia Britannica, Inc. 524 p./ struktúrája, tartalmi felépítése kisebb mértékben megváltozott; az informatika szakterületét négy fő csoportra tagolták, s az egyes csoportokban 2-6 szűkebb tematikájú tanulmányt közölnek. A négy fő témakör a következő:

- információs rendszerek és szolgáltatások tervezése /Planning information systems and services/;

- alapvető eljárások és eszközök /Basic techniques and tools/;

- alkalmazási területek /Applications/;
- az informatika mint szakma /The profession/.

A négy szakcsoportban összesen 12 szemle készült; ezek száma csoportonként 2, 3, 6, 1. A legtöbb tanulmány tehát az alkalmazási szakterületekre vonatkozik; egyetlen tanulmány foglalja össze az informatika tudományos-szakmai /elméleti, oktatási stb./ problémakörét; ez is mutatja, hogy az ARIST elsősorban a technológiai szempontokra helyez sulyt.

A következőkben felsoroljuk a jelzett négy szakcsoport szemléinek adatait /szerző, cím, terjedelem, bibliográfiai hivatkozások száma/, valamint a tanulmányok szűkebb témaköreit és egy-két fontosabb megállapítását. Jelezzük még a szerzők munkahelyét is, mert ez - sok esetben - támpontot és magyarázatot ad a témák tárgyalásának jellegéről, módszeréről, irányáról.

I. Információs rendszerek és szolgáltatások tervezése

1. CRANE, D. /The John Hopkins University/: Az információs szükségletek és az információk használatának módjai /Information needs and uses/; p.3-39.; bibliogr. hiv. száma 109.- A tanulmány három fő részre oszlik:

- a/ az információs szükséglet és használat az alaptudományok szakterületein és
- b/ a technológia területén;
- c/ a nemzeti és nemzetközi tudományos közösségek befolyása az ismeretek /információk/ terjedésére.

Egyik fontos konkluzióként a szerző megállapítja, hogy a formális kommunikációs rendszerek továbbfejlesztésének, rugalmasabb működésének egyik feltétele volna, hogy összekapcsolják annak a három kutatási szférának adatait, eredményeit, amelyeket eddig egymástól függetlenül kezeltek; ez a három terület:

- a/ a szakirodalom jellegzetességeire, strukturájára vonatkozó elemzések;
- b/ a szakirodalom használatának vizsgálata;
- c/ a kutatási szakterületek társadalmi szervezetének elemzése.

2. CLEVERDON, C.W. /Cranfield Institut of Technology/: Információs rendszerek tervezése és kiértékelése /Design and evaluation of information systems/; p.41-73.; bibliogr. hiv. száma: 81.- A számítógépes információs rendszerek értékelésének módszertanára vonatkozó vizsgálatokat, eredményeket ismerteti, figyelembe véve a költség-tényezőkre vonatkozó vizsgálatokat is. Megállapítja, hogy az információ-technológia területén is az új ismeretek éppen olyan vontatott

ütemben kerülnek gyakorlati alkalmazásra, mint más technológiai ágazatokban; az elméleti eredményeket viszonylag ritkán viszik át a gyakorlatba, s az információkereső rendszerek gyakran megalapozatlan előítéletekre épülnek. Általában minden adott helyzetre meg lehet tervezni hatékony információs rendszert, de mind ez ideig megoldatlan az a probléma, hogy miként állapítsuk meg pontosan: milyen lesz a helyzet? Kétséges, hogy a felhasználók és a vezetők teljes támogatását meg lehet nyerni addig is, amíg ki nem mutatják /legalábbis valamilyen mértékben/, hogy az információs szolgáltatásokra fordított beruházás gazdaságos. Lehet, hogy ezt a célt soha nem tudjuk elérni, de szembe kell nézni ezzel a problémával, és az előttünk álló időszakban ezt egyik fő kutatási területnek kell tekintenünk.

II. Alapvető eljárások és eszközök

3. NELSON, C.E. /Consultant/: Mikroformátumok technológiája; mikrográfia, reprográfia /Microform technology/; p.77-111.; bibliogr. hiv. száma 219.- A következő főbb szakterületek eredményeit ismerteti: mikrokiadványok; a mikroformátumok használata az oktatásban; a COM /Computer-output-microfilm = számítógépi adat-kivitel mikrofilmjezé/; CIM /Computer input microfilm = számítógépi adat-bevitel mikrofilmjezé/ és az OCR /Optical character recognition = optikai karakterfelismerés/ terén elért fejlődés; a mikrofilm, mikrolap szerepe az információtárolásban és -keresésben és a műszaki rajzok terén; a mikroformátumokra vonatkozó szabványok; a technológiai fejlődés eredményei /fényérzékeny anyagok stb./; újabb berendezések, felszerelések /leolvasók stb./; copyright kérdések; a felhasználók reagálására, magatartásuk vizsgálatára vonatkozó tanulmányok eredményei.- A szemleirő szerint 1970 során a COM rendszer nem teljesen váltotta valóra a hozzá fűzött optimista reményeket; nagymértékben előre tört a mikro-kiadványok ipara, s várható, hogy a következő öt évben a mikroformátumok szerepe tovább erősödik az információtároló és -kereső rendszerekben.

4. VICKERY, B.C. /ASLIB/: A dokumentumok bibliográfiai leírása és feltárása /Document description and representation/; p.113-140.; bibliogr. hiv. száma: 50.- A szemle a következő főbb témakörök szerint vizsgálja az újabb eredményeket: a bibliográfiai elemek kiválasztásának szempontjai; a szövegből vett szavak a tárgykör reprezentálására; indexelő nyelvek, az indexelő terminusok koordinálása; a kereső nyelvek, tezauszok felépítése, revideálása. A szerző hangsúlyozza, hogy a dokumentumokat reprezentáló bibliográfiai elemeknek, a kereső nyelv típusának stb. azokhoz a célokhoz kell igazodnia, amelyek az információs rendszer működését megszabják. Kérdéses azonban, hogy az a sokféle megoldás, ami eddig létrejött, csakugyan sajátos igények kielégítésére szolgál-e, vagy csak valami megszentelt hagyományon vagy divatos ujitáson alapszik? A különféle eszközök, megoldások burjánzásának az szabhat határt, ha azt a célt tűzzük magunk elé, hogy elfogadható áron nyújtsunk szolgáltatásokat. Egyre fontosabbá válik, hogy a rendszer strukturájának kialakításakor ne csak a teljesítményt, hanem a költségeket is figyelembe vegyük.

5. KAY, M. /Rand Corporation/ - JONES, K.S. /University Mathematical Laboratory, Cambridge, England/: Automatizált nyelvfeldolgozás /Automated language processing/; p.141-166.; bibliogr. hiv. száma: 131.- A szerzők négy kérdéscsoport szerint tárgyalják mondanivalójukat az automatizált nyelvfeldolgozás terén elért újabb eredményekről:

a/ elméleti lingvisztika,

b/ kérdésre válaszoló adatkereső rendszerek /amelyek az emberek nyelvi magatartását szimulálják/;

c/ gépi fordítás és gyakorlati rendszerek /információkeresés, pl. SMART /Salton's Magical Automatic Retriever of Texts = Salton-féle mágikus szövegkereső/ rendszer/;

d/ számítógépek a humán tudományok területén /pl. tartalom-elemzés/.

A szerzők megállapítják, hogy a nyelvészeti kutatások eredményei nem eléggé éreztetik hatásukat azokon a szakterületeken, amelyekben ez várható volna. A dokumentalisták pl. a tartalmi elemzés tökéletesítése során komoly nyelvészeti problémákkal kerülnek szembe, de az általuk megkísérelt megoldások ritkán mutatják a modern lingvisztika hatását.

III. Alkalmazási területek

6. AVRAM, H.D. /Library of Congress/; Könyvtári automatizálás /Library automation/; p.171-217; bibliogr. hiv. száma: 202.- A szemle az alábbi problémakörökre tagozódik:

a/ általános kérdések /a könyvtári automatizálás helyzetének, problémáinak nagy vonalakban való áttekintése/;

b/ eredmények, programok az Egyesült Államokban /MARC, RECON stb./; az automatizálás nemzetközi aspektusai, eredmények, törekvések egyes országokban /az USA-n kívül/, a MARC rendszer terjedése stb.;

c/ hálózatok, több könyvtárat összekapcsoló rendszerek;

d/ a szabványosítás problémái;

e/ az automatizálás alkalmazási területei /beszerzés, periodikus kiadványok, körözés, SDI/;

f/ a fejlődést előmozdító kutatómunka fontosabb eredményei;

g/ hardware és software problémák;

h/ a munkaerőhelyzet /szakember-ellátottság, oktatás stb./;

i/ költség-tényezők.

A szerző igen fontos eredménynek tartja, hogy a bibliográfiai adatok /elemek/ nemzetközi szabványosításának fontosságát világszerte kezdik elfogadni, s az egyetértés jelei mutatkoznak abban is, hogy a katalogizálást, a géppel olvasható inputot központilag kell biztosítani. Figyelmeztet arra, hogy bár a kézi rendszerek alkotják az automatizálás alapját, óvakodni kell ezek teljes utánpótlásától, mert ez azzal a kockázattal jár, hogy újra elkövetjük a múlt hibáit.

7. MAGNINO, J.J. /IBM Corporation/: Dokumentumok keresése és szolgáltatása /Document retrieval and dissemination/; p.219-245.; bibliogr. hiv. száma: 101.- A szerző a bevezetőben megállapítja, hogy a számítógépes keresés terén még mindig sok zavart okoznak a terminológiai eltérések, kétértelműségek; általában nem okulunk eléggé a múlt tévedéseiből, s nem hasznosítjuk megfelelően a szakirodalomban közzétett tapasztalatokat. A szemle a következő problémaköröket tárgyalja: mágnesszalag szolgáltatások, az információs rendszerek igénybevétele megkönnyítő kézikönyvek a felhasználók számára; kereső és szolgáltató rendszerek a kutatási /akadémiai, egyetemi/, az ipari, a kormányzati szektorokban: áttekintést kapunk a figyelőszolgálat, a retrospektív kutatás, az automatikus szövegelemzés és keresés, a terminálokkal működő rendszerek problémáiról, s az ezekkel kapcsolatos költségelemzésekről. A szemleirő szerint a 70-es évtized a /terminál-rendszerek elterjedésével/ a felhasználók évtizede lesz, szemben a 60-as évtizeddel, amely inkább a "szakma" évtizede volt.

8. PARKINS, P.V. - KENNEDY, H.E.: Másodlagos információs szolgáltatások /Secondary information services/; p.247-275.; bibliogr. hiv. száma: 133.- A szemle a referáló- és index-szolgáltatások helyzetét, fejlődését, programjait ismerteti a következő csoportosításban: a másodlagos szolgáltatások körébe tartozó problémák általános áttekintése /táblázatot közöl 19 szolgáltatás 1957., valamint 1967-1971. évi adatairól/; diszciplinára orientált rendszerek /CAS, BIOSIS /Bio-Sciences Information Service of Biological Abstracts/ stb./; szabványosítási tevékenység; a másodlagos szolgáltatások gazdasági /költség/ tényezőinek vizsgálata; a koordináció és kooperáció eredményei és problémái. Megállapítható - többek között - hogy a mágnesszalag szolgáltatások ez ideig nem csökkentették a /nyomtatott/ referáló kiadványokat, inkább kiegészítik ezeket, s lehetővé teszik, hogy speciális /"ujra-csomagolt"/ referáló szemléket készítsenek az átfogó tárgyköröket feltáró szalagok felhasználásával.

9. SAMUELSON, K. /Royal Institut of Technology, Stockholm University/: A nemzetközi információ áramlás és a kommunikációs hálózatok /International information transfer and network communication/; p.277-324.; bibliogr. hiv. száma: 342.- A tárgyalat főbb témakörök: az információs-kommunikációs hálózatok strukturájának alakulása, kezdeményezések a nemzetközi hálózatok kialakítása terén, a nemzetközi hálózatok tervezésének, működésének rendszerelméleti megközelítése; információs-kommunikációs hálózatok az egyes országokban és régiókban /pl. Skandináv államok, dél-amerikai országok stb./; nemzetközileg ki-terjeszthető hálózati funkciók; a hálózatok működésének módszerei, technológiája; világméretű információs hálózatok.

10. CACERES, C.A. - WEIHRER, A.L. /George Washington University Medical Center/ - PULLIAM, R. /Pulliam and Associates/: Az informatika alkalmazása az orvostudományban /Information science applications in medicine/; p.325-367.; bibliogr. hiv. száma: 156.- A szerzők szerint meg kell valósítani az orvos és a betegellátásra vonatkozó adatok interaktív kapcsolatát a számítógép útján; szemléjüknek tematikáját e fő gondolat köré csoportosítják, s ennek során az alábbi főbb problémákat tárgyalja: az elektronikus adatfeldolgozás szerepe az orvosi ellátásban; orvosi adatok és rendszerelemzés; a számítógépes információ-technológia az egészségügyi hálózatban; számítógépes információrendszerrel segített diagnózis.

11. BEARD, J.J. /New England School of Law/: Információs rendszerek alkalmazása a jogtudományban /Information systems application in law/; p.369-396.; bibliogr. hiv. száma: 71.- A jogtudomány - mint alkalmazási szakterület - először szerepel külön fejezetként az ARIST-ban; a szerkesztő azzal indokolja - többek között - ennek a szakterületnek kiemelését, hogy egyre fokozódik a joggal összefüggő tevékenységekben a számítógépes eljárások használata. A szemle a következő problémacsoportokat tekinti át: a jogi információk köre; jogi információs rendszerek az Egyesült Államokban; jogi információs rendszerek más országokban /Belgium, Kanada, Franciaország, Nagy-Britannia, Izrael/. A szemleíró megállapítja, hogy a jogi precedensek egyre növekvő tömegével csak akkor lehet sikeresen megbirkózni, ha általánosan elfogadottá válnak a számítógépes információs rendszerek a jogtudomány területén is.

IV. Az informatika mint szakma

12. FARRADANE, J. /The City University, London/: Az információ-tudomány és technológia szakmai szempontjai /Professional aspects of information science and technology/; p.399-410.; bibliogr. hiv. száma: 40.- Minthogy az ARIST 5. /1970. évi/ kötetében ez a fejezet nem szerepelt, a szemleíró 2 év /1969-1970/ szakirodalmát tekintette át; ennek ellenére a felhasználható irodalmat kiábrándítónak kevésnek találta. Az áttekintésben a következő kérdéscsoportok szerepelnek: az információs szakma, illetve az informatika meghatározására vonatkozó kísérletek; az információs szakemberek kvalifikációjának problémái; az informatika oktatására szolgáló tananyagok és a tanítás módszerei; a tudományos egyesületek /szakmai szervezetek/ tevékenysége /főleg Angliában/. A szerző szerint az informatikában hiányzik a kísérletileg ellenőrzött kutatás, amelynek alapján megfelelő elméletet lehet konstruálni és ezt újabb kísérlettel ellenőrizni. Az életképes információ-tudományt csak türelmes alapkutatással lehet megteremteni /szerző kiemeléséi/.

A kötet végén /több mint 100 oldal terjedelemben/ két indexet találunk: a 6. kötet indexét /p. 411-440./ és az 1-5. kötetek kombinált indexét p.441-524./.

Végezetül megemlítjük a kötet magyar vonatkozásait. Az alábbi magyar szerzők műveire találunk hivatkozásokat /betűrendben soroljuk fel, zárójelben feltüntetve, hogy melyik fejezetben szerepel az idézett mű és rövidítve jelezzük a forrás adatait/:

BALÁZS S. /9. fejezet; FID-IFIP Joint. Conf. Proc. 1967. Orosz Gáborral együtt/;

DUZS J. /9. fejezet; Internat. forum on informatics, vol. 1. VINITI/;

GYÖRE P. /12. fejezet, TMT 69/4. Informatika, kommunikáció, dialógus/;

LÁZÁR P.: /9. fejezet, Internat. forum on informatics, vol. 1. Balázs Sándorral együtt/;

OROSZ G. /1. Balázs S. FID-IFIP stb./;

PAPP F. /5. fejezet; Naucsno-Techn. Inf. Szerija 2. 69/3/;

RÓZSA Gy. /9. fejezet; Internat. forum on informatics, vol.2./;

VAJDA E. /12. fejezet; TMT 69/4. Az informatika konturjai./

Az ARIST 6. kötetének egyes szemléire következő számainkban még visszatérünk.

Györe Pál

FORDÍTÁSOK

Az UNESCO kiadásában megjelent International Bibliography of Translations - Index Translationum /Fordítások nemzetközi bibliográfiája - Fordítások indexe/ 22. kötete szerint 1969-ben 38 172 művet fordítottak le 65 országban. A legtöbb fordítást a Szovjetunióban adták ki, szám szerint 3853-at. Utána a két Németország /NSZK és NDK együtt/ következik 3538 fordítással. Harmadik Spanyolország 2737, negyedik Olaszország 2483, ötödik Japánban 2165, hatodik az USA 2059 művel. Svájcban, az Egyesült Királyságban, Törökországban és Bulgáriában nőtt, míg Izraelben és az Egyesült Arab Köztársaságban csökkent a fordítások száma. A legtöbbször fordított mű a Biblia /202 esetben/, a legtöbbet fordított szerzők: LENIN /290/, VERNE és SIMENON /126/, SHAKESPEARE /102/.

Egy angol vizsgálat saját, azaz az angol nyelv szempontjából feltárt

adatai szerint a más nyelvekről angolra lefordított cikkek megoszlása a következők szerint alakult: német /58%/, francia és spanyol együtt /16%/, orosz és olasz együtt /12%/, lengyel, cseh, japán, skandináv, portugál együtt /10%/, különböző: görög, finn, héber együtt /4%/. Érdekes megállapítás még, hogy az orvostudomány, kémia és a biológia területén a német nyelv fordul elő legtöbbször, míg az állatorvosi tudományok területén az orosz és a német nyelv együttesen dominál. A legtöbb fordítást folyóiratcikkekből rendelték. A vizsgálat szerint a teljes fordítást a kereséshez szükséges régi cikkeknel érdemes elvégezteni, új szakirodalom esetén sokszor elegendő a kivonatos vagy tömörített fordítás. Törekedni kellene a fokozottabb együttműködésre, valamint a fordítók műszaki ismereteinek és a műszaki szakemberek nyelvtudásának fejlesztésére.

/UNESCO Chronicle, 17.k. 10.sz. 1971. p.378-379.
Aslib Proceedings, 23.k. 11.sz. 1971. p.571-576